

Vergaderjaar 2011–2012

33 000 X

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2012

Nr. 77

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 4 april 2012

De vaste commissie voor Defensie heeft een aantal vragen voorgelegd aan de minister van Defensie over de brief van 2 februari 2012 inzake de verwerving van het Joint Logistiek Ondersteuningschip (JSS) (Kamerstuk 33 000 X, nr. 67).

De minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 4 april 2012. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Van Beek

De adjunct-griffier van de commissie,
Lemaier

1 en 33

Kunt u de Kamer een bijgewerkt overzicht sturen van de financieringsreeks van het Joint Support Ship (JSS)?

Is het waar dat het projectbudget na de aangekondigde stijging van € 24,7 miljoen een omvang heeft van € 407,9 miljoen? Zo ja, waarom wordt dit bedrag niet in de brief genoemd?

Met de brief over de verwerving van het *Joint Logistiek Ondersteuningschip* (JSS) van 2 februari 2012 (Kamerstuk 33 000 X, nr. 67) is de Kamer geïnformeerd over het aanvankelijke projectbudget van € 383,2 miljoen en de verhoging van € 24,7 miljoen. Het projectbudget bedraagt daarmee inderdaad € 407,9 miljoen. De onderstaande tabel betreft een overzicht van de huidige financieringsreeks (prijspeil 2011) van het project JSS.

t/m 2011	2012	2013	2014	2015	Totaal
137,0	98,0	81,2	87,7	4,0	407,9

2

Kan de Kamer een overzicht ontvangen van de opbouw van het projectbudget in lijn met de eerdere brieven die de Kamer heeft ontvangen?

De onderstaande tabel betreft een overzicht van ontwikkeling van het budget van het project JSS vanaf 2005 tot en met februari 2012. De bedragen in de tabel zijn weergegeven in € miljoen. Afrondingsverschillen in de tabel zijn mogelijk.

Jaar	Budget	Verhoging	Waarvan prijsbijstelling	Overige redenen van ophoging
2005	265,0			
2009	363,5	98,5	46	12 scheepsbouw ontwikkelingen ¹ 25 groter ontwerp 15 extra kosten afbouw in Nederland
2010	377,6	14,1	14,1	
2011	383,2	5,6	5,6	
2012	407,9	24,7	17,7 correctie prijsescalatie (prijspeil 2011) 1,5 prijsescalatie staalgewicht (prijspeil 2011)	1,5 medische voorzieningen 4,0 extra staal

¹ Zie ook het antwoord op vraag 20.

3

Zijn er ook mutaties in de geraamde exploitatiekosten van het JSS? Zo ja, welke en kunt u de Kamer daar nader over informeren?

Nee.

4

Zijn bij de andere projecten (van CZSK) in realisatie uit het Materieel Projecten Overzicht dat de Kamer op Prinsjesdag 2011 ontving ook aanpassingen nodig als gevolg van aanpassingen van de hoeveelheid staal en de prijsontwikkeling van staal? Zo ja welke?

Bij scheepsbouwprojecten van soortgelijke (financiële) omvang maakt de aanpassing van de staalprijs deel uit van de reguliere jaarlijkse contractuele prijspeilbijstelling. Met de brief van 2 februari jl. bent u geïnformeerd over een aanpassing van het budget als gevolg van een prijspeilbijstelling die eerder verwerkt had moeten worden en over een verrekening van het staalgewicht. Deze aanpassingen hebben alleen betrekking op het project JSS en zijn niet aan de orde bij andere projecten voor het Commando zeestrijdkrachten (CZSK).

5 en 16

Kan de Kamer vertrouwelijk geïnformeerd worden over de oorspronkelijke risicovoorziening, wat er inmiddels van is uitgegeven en wat de omvang van de risicovoorziening is?

Waarom wilt u de projectreserve de komende tijd op niveau houden?

Verwacht u nog meer tegenvallers of aanvullende kosten voor dit project?

De bouw van het schip is momenteel ongeveer halverwege. Ik acht het daarom wenselijk niet meer dan de helft van de reservering te gebruiken. Voor de financiële aspecten die zijn gemoeid met de wijzigingen van de risicovoorziening verwijs ik naar de commercieel vertrouwelijke bijlage¹. Deze informatie dient vertrouwelijk te blijven met het oog op de onderhandelingspositie van Defensie.

6 en 7

Kunt u uitbreider ingaan op de aard van de rekenfouten die zijn gemaakt met de berekening van het prijspeil van 2010 en 2011? Waaruit bestaat het verschil tussen de oorspronkelijke (foutieve) prijspeilaanpassing en de aanvullende prijspeilaanpassing van € 17,7 miljoen? Welke verklaring kunt u geven voor de gemaakte fouten bij de berekening van het prijspeil voor de jaren 2010 en 2011? Kunt u uitsluiten dat dergelijke rekenfouten zijn gemaakt bij de andere materieelprojecten in realisatie bij de zeestrijdkrachten?

De formule voor de prijspeilaanpassing is vastgelegd in het contract met *Damen Schelde Naval Shipbuilding* (DSNS). Defensie heeft deze formule opgenomen in het rekenblad (*Excel-spreadsheet*) waarmee de gevolgen van de wijzigingen van de indices van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en andere indices kunnen worden berekend. De jaarlijkse prijspeilbijstelling van het budget wordt berekend met behulp van dit rekenblad. In augustus 2011 bleek dat de door Defensie berekende prijspeilaanpassing en de bijstelling zoals deze door DSNS in rekening was gebracht niet overeen kwamen. De oorzaak was dat in het rekenblad de factor 2 ontbrak. Hierdoor is een te lage prijspeilaanpassing berekend. Na herstel van de rekenfout bleek dat hier voor de jaren 2010 en 2011 een bedrag van € 17,7 miljoen mee is gemoeid.

De rekenfout is het gevolg van een onjuist ingevoerde formule in het rekenblad voor de berekening van de prijspeilaanpassing bij het project JSS. Een dergelijke rekenfout is niet gemaakt bij andere materieelprojecten voor het CZSK.

8

Hoe is het logistiek mogelijk om dergelijke medische voorzieningen mobiel in te zetten zonder dat dit ten koste gaat van de inzetbaarheid van het JSS?

Defensie zal de verplaatsbare medische apparatuur via het defensiebrede project «Herinrichting Gezondheidsorganisatie Defensie» verwerven. Daarover is de Kamer geïnformeerd met de beleidsbrief van 8 april 2011 (Kamerstuk 32 722, nr. 1). De verplaatsbare medische apparatuur kan

¹ Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

zowel op het land als op het JSS worden ingezet. Aan boord van het JSS kan de capaciteit worden gebruikt voor de *seabasing* operaties die het JSS zal uitvoeren. Indien deze capaciteit op het land wordt ingezet is het JSS voor het overige nog steeds inzetbaar voor missies.

9

Welke extra kosten zijn er gemoeid met het inrichten van het niet-verplaatsbare deel van de medische voorzieningen zoals een hospitaalcomplex, twee operatiekamers, een high care afdeling, behandelkamers en een ziekenboeg?

De medische voorzieningen aan boord van het JSS bestaan uit een deel van de scheepsruimte en de inboedel. De benodigde scheepsruimte beslaat twee procent van het totale volume aan scheepsruimte. Doordat de scheepsruimtes deel uitmaken van het ontwerp van het schip kunnen de kosten hiervan niet apart worden vastgesteld. De kosten van het niet-verplaatsbare deel van de medische voorzieningen worden momenteel geraamd op € 1,5 miljoen.

10, 15 en 34

Hoe gaat u dekking vinden voor de uitgaven die samenhangen met de behoeftestelling aan medische voorzieningen voor het JSS? Kunt u nader toelichten waar u de dekking voor de verrekening van het staalgewicht elders in de defensiebegroting wilt vinden? Hoe gaat u dekking vinden voor de uitgaven die samenhangen met de behoeftestelling aan medische voorzieningen voor het JSS?

De kosten van het extra staal, de nagelvaste medische voorzieningen en de prijspeilaanpassingen bedragen € 24,7 miljoen. Deze kosten worden in de begroting gedekt door het schrappen van het project Chemische detectiemiddelen (€ 2,5 miljoen) en door een herfasering van het Helikopterproject NH-90 (€ 22,2 miljoen). Deze herfasering van het project NH-90 is het gevolg van de vertraging bij de levering van de helikopters. Hierover is de Kamer geïnformeerd met de elfde jaarrapportage over dit project (17 oktober 2011, Kamerstuk 25 928, nr. 49). Hierdoor kan in 2012 vrijkomend budget worden aangewend voor het project JSS. De gevolgen van de herfasering van het project NH-90 voor de begroting vanaf 2013 worden opgenomen in de begroting voor volgend jaar.

11, 12 en 14

Waarom is er tijdens de verwervingsvoorbereidingsfase niet gekozen om contractuele afspraken te maken over de maximale verrekening van het staalgewicht en aanvullende prijzen hieromtrent? Op welke overwegingen werd destijds het risico dat de uiteindelijke hoeveelheid staal groter zou zijn dan het gewicht op grond van het ontwerp van het schip als laag beschouwd? Kunt u nader ingaan op de kostenverdeling tussen Damen Schelde Naval Shipbuilding en Defensie over de extra kosten met betrekking tot het staal?

Defensie en DSNS verschilden van mening over de hoeveelheid staal die in het JSS zou moeten worden verwerkt. DSNS veronderstelde dat er een zwaardere constructie nodig was. De schatting van Defensie beruiste op berekeningen van het staalgewicht volgens een vaak gebruikt model en controleberekeningen door een onafhankelijk bedrijf in de scheepsbouwsector. Deze schatting van het totale gewicht van de ontwerpconstructie van het schip is in het contract met DSNS vastgelegd. Met DSNS zijn afspraken gemaakt over de financiële verrekening indien er onverhoopt meer staal zou moeten worden gebruikt dan was voorzien. Zo is in het contract vastgelegd dat Defensie de extra kosten financiert volgens een

afgesproken tarief per ton staal en daarbij zijn de loonkosten in Roemenië inbegrepen. Omdat het risico van gewichtsoverschrijding destijds op grond van de berekeningswijze als laag werd beschouwd, is voor de verrekening van het staalgewicht geen maximumbedrag vastgesteld. Gedurende de uitvoering van het werk is komen vast te staan dat er toch meer staal nodig was dan Defensie vooraf had aangenomen.

13

Is de extra behoefte aan staal substantieel ten opzichte van de oorspronkelijke raming?

De extra behoefte bedraagt 1 447 ton in aanvulling op de aanvankelijke geraamde hoeveelheid van 8 800 ton.

17, 18, 19 en 32

Kunt u uiteenzetten waarom de behoefte aan medische voorzieningen destijds niet nader geconcretiseerd is, waardoor de € 8,5 miljoen geen onderdeel van het projectvolume is geworden?

Waarom is het «niet nader concretiseren van de behoefte aan medische voorzieningen» reden om de daarvoor in 2006 geraamde uitgaven € 8,5 miljoen geen onderdeel van het projectbudget meer uit te laten maken? Is dit gebruikelijk bij materieelprojecten?

Kunt u toelichten waarom de uitgaven voor medische voorzieningen, geraamd op € 8,5 miljoen, bij nader onderzoek geen deel uitmaken van het projectbudget? Waarom is het projectbudget dan niet met 8,5 miljoen verlaagd? Wat is er met de € 8,5 miljoen gebeurd?

Is het waar dat verdere stijging van het projectbudget bovenop de € 24,7 miljoen onvermijdelijk is, nu de kosten voor de verplaatsbare medische voorzieningen nog niet geraamd zijn?

Omdat de verplaatsbare apparatuur zowel op het land als op het JSS zal worden gebruikt komt deze in een pool beschikbaar. Het zou ondoelmatig zijn verplaatsbare apparatuur permanent in het schip in te bouwen. Derhalve maken de uitgaven voor de verplaatsbare medische apparatuur geen deel uit van het projectbudget. Zie ook het antwoord op de vragen 8 en 31.

In 2009 heeft Defensie voor het project JSS verschillende besparingsmaatregelen getroffen. Hierover bent u geïnformeerd met de brief over de gecombineerde B/C/D-fase (5 november 2009, Kamerstuk 32 123 X, nr. 24). De besparingsmaatregelen zijn destijds behandeld tijdens een algemeen overleg over het project JSS van 26 november 2009 (7 januari 2010, Kamerstuk 32 123 X, nr. 92). Een bedrag van € 8,5 miljoen is gebruikt om het tekort tussen de aanvankelijke kosten bij de aanbidding van DSNS en het beschikbare budget van Defensie te compenseren.

20

Hoe verhouden de actuele kostenstijgingen als gevolg van de extra behoefte aan staal zich tot de eerdere kostenstijgingen in 2009, toen een deel van de € 99,2 miljoen aan meerkosten werd toegerekend aan een stijging van de staalprijs?

Met de B/C/D-brief van 5 november 2009 is de Kamer geïnformeerd over een stijging van het budget van ongeveer € 46 miljoen als gevolg van een prijspeilbijstelling. Daarnaast was er een stijging aan de orde als gevolg van ontwikkelingen op de markt voor de scheepsbouw en de daarvoor benodigde grondstoffen en scheepsinstallaties. Hiermee was ongeveer € 12 miljoen gemoeid. De prijsstijging van het aandeel staal was hierbij relatief gering (zie bijlage B bij de brief van 19 november 2009, Kamerstuk 32 123 X, nr. 38). De oorzaken van de toename van het budget waren

vooral een stijging van de kosten voor overige materialen zoals onderdelen voor motoren, voortstuwingscomponenten, dieselmotoren en loonkosten. Dit is ook behandeld tijdens het algemeen overleg over het project JSS van 26 november 2009. Met de brief van 2 februari 2012 is de Kamer geïnformeerd over de stijging van de staalprijs na 2009.

21

Hoe kan er sprake zijn van een prijspeilaanpassing van € 1,5 miljoen op een bedrag van € 4 miljoen aan extra staalkosten? Kunt u dit nader toelichten?

Het bedrag van € 1,5 miljoen betreft de prijspeilaanpassing als gevolg van de verrekening van de extra kosten aan staal. De prijspeilaanpassing van het staalgewicht is vastgelegd in het contract. Bij de berekening van de prijspeilaanpassing is vooral de prijsontwikkeling van het staal op grond van de *Steel Business Briefing* index van belang. Daarnaast spelen de ontwikkelingen van de loonkosten in Roemenië een rol bij de berekening van de prijspeilaanpassing.

22, 40, 41, 42 en 43

Wie is verantwoordelijk voor het maken van de rekenfouten ter grootte van € 17,7 miljoen? Heeft u maatregelen genomen tegen degenen die hiervoor verantwoordelijk zijn? Zo ja, welke?

Waarom laat u onderzoek doen naar de wijze waarop Defensie investeringsprojecten raamt en budgetteert en is er reden te veronderstellen dat ook in andere projecten fouten zijn gemaakt? Zo ja, welke projecten betreft dit?

Wie gaat het onderzoek verrichten naar de wijze waarop Defensie de investeringsprojecten raamt en budgetteert? Op welke termijn kunt u de Kamer informeren over de uitkomsten van het onderzoek naar de wijze waarop Defensie de investeringsprojecten raamt en budgetteert? Kunt u daarbij uiteenzetten welke projecten in tijd en financiële middelen een bijstelling behoeven?

Bent u bereid om een onderzoek door de Rekenkamer en/of de Auditdienst Defensie te laten instellen naar het JSS-project?

Bent u bereid bij het onderzoek naar de wijze waarop Defensie de investeringsprojecten raamt en budgetteert ook het functioneren van het besturingsmodel te betrekken?

De rekenfout is het gevolg van een onjuist ingevoerde formule in het rekenblad voor de berekening van de prijspeilaanpassing voor het budget van het project JSS. Ik zie geen aanleiding om personele maatregelen te nemen. De rekenfout staat los van andere materieelprojecten van Defensie.

De Audit Dienst Defensie onderzoekt de wijze waarop Defensie investeringsprojecten raamt, budgetteert en beheerst. Het onderzoek zal midden 2012 gereed zijn.

23 en 14

Wist de bouwer van het JSS van de rekenfouten?

Waarom neemt de bouwer niet een deel van de (verantwoordelijkheid voor de) meerkosten op zich?

De rekenfout is het gevolg van een onjuist ingevoerde formule in het rekenblad voor de berekening van de prijspeilaanpassing bij budget van het project JSS. De bouwer was niet op de hoogte van de rekenfout en was hiervoor niet verantwoordelijk.

25

Hoe wordt gecontroleerd hoeveel staal er in het schip wordt verwerkt? Wie controleert de toegenomen hoeveelheid staal?

DSNS heeft bij het detailontwerp en tijdens de bouw van het schip een in de scheepsbouw gebruikelijk procedure voor de controle van het gewicht uitgevoerd. Op deze wijze wordt toezicht gehouden op het gewicht van het onbeladen schip, waaronder de componenten zoals motoren en kranen. Defensie controleert deze berekeningen. Steekproefsgewijs worden tijdens de bouw van het schip vijf stalen bouwsecties gewogen. De resultaten worden vergeleken met het geraamde gewicht van de vijf secties. Het wegen gebeurt door DSNS, Defensie houdt toezicht op de uitvoering.

26

Zijn de rekenfouten pas onlangs aan het licht gekomen, of waren ze al langer bekend bij de Defensie Materieel Organisatie (DMO)? Is de informatievoorziening over het project aan de ambtelijke en politieke leiding tijdig en adequaat geweest?

In augustus 2011 heeft Defensie van DSNS de factuur voor prijsherziening voor de eerste helft van 2011 ontvangen. Uit de factuur bleek dat de door Defensie berekende prijspeilaanpassing niet overeen kwam met de aanpassing die DSNS in rekening had gebracht. De directeur van de Defensie Materieel Organisatie heeft een onderzoek ingesteld naar de rekenfout. Op 1 november 2011 was dit onderzoek voltooid. Vervolgens heb ik gevraagd om een onderbouwing van verdere besparingsmogelijkheden bij het project JSS en elders in de defensiebegroting. Over de resultaten van dit onderzoek naar compensatiemogelijkheden en maatregelen heb ik uw Kamer met de brief van 2 februari 2012 geïnformeerd.

27

Hoe kunt u meerkosten als gevolg van prijspeilaanpassingen verklaren ter grootte van in totaal € 37,4 miljoen in twee jaar tijd, inclusief correctie van rekenfouten? Is het waar dat het gaat om bijna 5% per jaar? Zo ja, heeft Defensie slecht onderhandeld met de bouwer bij het sluiten van het contract?

Defensie is bij het sluiten van een scheepsbouwcontract verplicht het op dat moment geldende prijspeil te hanteren. In het contract wordt daarnaast een formule opgenomen voor de prijspeilbijstelling en bestedingsschema's. Dit is ook het geval bij het project JSS. Zie ook het antwoord op vraag 4.

De overeengekomen prijsherzieningsformule met DNSN betreft onder meer indices van het CBS, de *Steel Business Briefings* index en indices voor de ontwikkeling van de loonkosten in Roemenië. De Audit Dienst Defensie controleert deze indices. In 2010 en 2011 zijn vooral de staalprijs en de loonkosten in Roemenië aanzienlijk gestegen ten opzichte van 2009 bij de sluiting van het contract.

28, 30 en 31

Op welke wijze worden de uitgaven voor verplaatsbare medische voorzieningen gedekt in de Defensiebegroting? Kunt u specifiek uiteenzetten waaraan de 8,5 miljoen voor medische voorzieningen wordt uitgegeven? Hoe komt het dat de inbouw van het nagelvaste deel van de medische voorzieningen (€ 1,5 miljoen) hier niet uit kan worden betaald?

Waarom zijn de kosten van de verplaatsbare medische voorzieningen nog niet geraamd? Wanneer zal dit plaatsvinden? Kunt u een raming geven van de uitgaven voor verplaatsbare medische voorzieningen en de Kamer daar over informeren? Zullen de daarvoor bestemde uitgaven onderdeel uitmaken van het projectbudget?

De uitgaven voor de verplaatsbare medische voorzieningen maken momenteel nog geen deel uit van de defensiebegroting. Deze zullen deel uitmaken van het defensiebrede project Herinrichting Gezondheidsorganisatie Defensie. Zodra de plannen voor de reorganisatie van de gezondheidsorganisatie zijn voltooid, worden ook de exacte behoefte en de kosten die hiermee zijn gemoeid in de defensiebegroting voor 2014 vastgelegd.

De uitgaven voor de inbouw van het «nagelvaste» deel van de medische voorzieningen (de inboedel) maken deel uit van het JSS project. Hiervoor is dit projectbudget met € 1,5 miljoen euro verhoogd.

29

Leidt het herfaseren van het Helikopterproject NH-90 tot extra vertraging in de levering van toestellen ten opzichte van de laatste jaarrapportage? Zo ja, wordt de Kamer in het kader van het Helikopterproject NH-90 nader geïnformeerd over de aanpassingen van het leveringsschema in 2012?

Nee. Over de vertraging is de Kamer geïnformeerd met de elfde jaarrapportage over dit project (17 oktober 2011, Kamerstuk 25 928, nr. 49).

35

Hoe hebben de staalprijzen zich in de markt in de afgelopen ontwikkeld? Is er sprake van een daling van de staalprijzen en zo ja, waarom kan er dan geen meevaller worden ingeboekt?

Nee, de staalprijzen zijn niet gedaald en vertonen vanaf midden 2009 tot en met eind 2011 een wisselend beeld. De prijzen variëren van € 438 miljoen per ton tot € 712 miljoen per ton. Hierdoor is in verhouding tot de contractueel vastgelegde prijs de gemiddelde staalprijs aanzienlijk gestegen, van € 438 miljoen per ton in juli 2009 tot € 585 miljoen per ton in november 2011. Zie ook het antwoord op vraag 21.

36 en 37

Kunt u uitgebreider toelichten waarom u specifiek gekozen heeft om de budgetverhoging van het project JSS te dekken door enerzijds de herfasering bij het Helikopterproject NH-90 en anderzijds het schrappen van het project Chemische detectiemiddelen marineschepen? Op welke overwegingen is dit gebaseerd?

Kunt u toelichten wat de consequenties zijn van het schrappen van het project Chemische detectiemiddelen marineschepen?

Door een vertraging bij de levering van de helikopters bij het project NH-90 worden de betalingen verschoven naar een later tijdstip. Met de ruimte die hierdoor in de begroting ontstaat, kan de budgetverhoging bij het project JSS worden gedekt. Zie ook de antwoorden op de vragen 10, 15 en 34 en 29.

Daarnaast wordt de budgetverhoging gedekt door het project Chemische detectiemiddelen marineschepen te schrappen. Hierdoor zal Defensie geen nieuwe middelen verwerven voor de vroegtijdige opsporing en identificatie van giftige chemicaliën door marineschepen. Het betreft sensoren waarmee chemische strijdmiddelen automatisch kunnen worden waargenomen. Daarnaast kunnen de sensoren ook industriële chemicaliën waarnemen, bijvoorbeeld bij de ondersteuning van de civiele

autoriteiten. Met het schrappen van het project Chemische detectiemiddelen marineschepen wordt de handmatige waarneming van klassieke strijdmiddelen gehandhaafd, terwijl het budget van het project JSS kan worden verhoogd.

38

Was in de oorspronkelijke planning voorzien dat de indienststelling van het JSS pas geruime tijd na uitdienststelling van de Hr. Ms. Zuiderkruis zou plaatsvinden? Zo ja, wanneer is de Kamer hierover geïnformeerd? Zo nee, waarom is de Kamer hier niet eerder over geïnformeerd?

Nee. In de A-brief van 18 mei 2006 (Kamerstuk 30 300 X, nr. 95) was voorzien dat het JSS midden 2012 zou worden geleverd. De Kamer is met de brief «Wereldwijd dienstbaar» van 18 september 2007 (Kamerstuk 31 243, nr.1) geïnformeerd over een vertraging van de levering van het JSS met twee tot drie jaar. In de B/C/D-brief van 5 november 2009 is gemeld dat het JSS een jaar na de uitdienststelling van Hr. Ms. Zuiderkruis aan Defensie zou worden overgedragen. Ten slotte is de Kamer met de beleidsbrief «Defensie na de kredietcrisis: een kleinere krijgsmacht in een onrustige wereld» (8 april 2011, Kamerstuk 32 733, nr. 1) geïnformeerd over de uitdienststelling van de Hr. Ms. Zuiderkruis in 2011 als gevolg van de bezuinigingen.

39

Op welke wijze wordt door Defensie voorzien in de benodigde capaciteit in de periode tussen de recente uitdienststelling van de Hr. Ms. Zuiderkruis en de indienststelling van de beoogd opvolger Joint Support Ship?

Met de beleidsbrief van 8 april 2011 is de ambitie van Defensie op het gebied van maritieme bevoorradingscapaciteit verminderd van twee schepen naar één schip. In die brief is gemeld dat het CZSK gedurende een jaar niet over een logistiek ondersteuningsschip zal beschikken. Sinds de uitdienststelling van de Hr. Ms. Zuiderkruis beschikt Defensie tot 2014 nog over de Hr. Ms. Amsterdam. Het JSS zal pas in de loop van 2015 beschikbaar zijn. Defensie zal tot die tijd in voorkomend geval een beroep doen op bondgenootschappelijke capaciteit.

In het Materieelprojectenoverzicht 2011 (MPO, 22 september 2011, Kamerstuk 27 830 nr. 90) is de Kamer gemeld dat een vertraging van een jaar is ontstaan bij de levering van de Geïntegreerde Sensor- en Communicatie Suite (GSCS) voor het JSS. Omdat het schip hierdoor bij de levering beperkt inzetbaar zou zijn heeft Defensie onderzocht of de vertraging kon worden voorkomen. Dit onderzoek is inmiddels voltooid en Defensie heeft besloten de levering van de GSCS van het JSS om te wisselen met die van het vierde patrouilleschip. Hierdoor kan het JSS alsnog in 2015 volledig worden voltooid. Het gevolg van de wisseling van de mast is dat het vierde patrouilleschip later dan aanvankelijk was voorzien met een GSCS wordt uitgerust. Dit leidt ertoe dat het laatste patrouilleschip niet in 2014 maar in 2015 gereed zal zijn. Het operationele programma van het project Patrouilleschepen biedt hiervoor ruimte.